

Påklaging av vedtak «Revidert tillatelse til virksomhet etter forurensningsloven for Nordic Rutile AS»

Innhold

Innledning	2
Oppsummering	3
Prosjektet er endret og en ny vurdering må gjøres.....	4
Oppdatert kunnskapsgrunnlag.....	4
Endringer i driftsplan.....	5
Ny politisk situasjon og vurdering når det gjelder « <i>bruk av sjødeponi</i> »	6
Avgangsmassene har alternativ bruk.....	7
Ugyldig utslippstillatelse	8
Manglende behandling etter avfallsforskriften.....	8
Utslipp av SIBX er i strid med forurensningslovens formålsparagraf.....	10
Ikke tillatelse til å slippe ut mikroplast i Førdefjorden	11
Avsluttende ord.....	13

Innledning

De undertegnende organisasjonene viser til Miljødirektoratets reviderte tillatelse, utstedt til Nordic Rutile AS den 18.01.2021. Vi viser også til e-post 05.02.2021 fra Miljødirektoratet, hvor Naturvernforbundet fikk utsatt klagefrist til 15.02.2021.

Vi mener søknaden om tillatelse til deponi av gruveavfall skulle ha blitt avslått av Miljødirektoratet. Vedtaket er ikke basert på dagens kunnskap, da det har kommet flere nye opplysninger som ikke er blitt vurdert eller tatt hensyn til, og som avviker fra grunnlaget for å gi utslippstillatelse. Miljødirektoratet har ikke gjort nye vurderinger av nødvendigheten av sjødeponi. Vi mener vedtaket om tillatelse til deponi av gruveavfall strider med forurensningsloven, naturmangfoldloven, forvaltningsloven, samt vannforskrifta, avfallsforskrifta og EUs vannrammedirektiv og EUs mineralavfallsdirektiv (som har blitt klaget inn til ESA).

Vi krever derfor at Miljødirektoratet gjør en ny, fullstendig vurdering av dette tiltaket, hvor prosjektet slik det skal gjennomføres *per dags dato* samt det oppdaterte kunnskapsgrunnlaget om arbeidsplasser, bruk for restmasser og inntjening skal inngå.

Det har siden 2015 skjedd mye på dette feltet. Sjødeponi av gruveavfall er en driftsform som forurenser marine økosystemer, og er ulovlig i stadig flere land. **Det er bare Norge, Tyrkia og Papa New Guinea som fortsatt gir tillatelse til dumping av gruveavfall i sjø, etter at Chile har vedtatt å avslutte innen 2023, og Indonesia nå i februar har gjort det klart at nye gruver vil få nei til å bruke denne metoden.** Skjerpede krav fra EU (bla. EUs taksonomi for bærekraftig finans), forbrukere og industri gjør at bedrifter som produserer varer på en miljøskadelig måte ikke lenger kan forvente gunstige handelsavtaler eller lån. Et talende eksempel på dette er at Indonesia annonserte sin nye holdning til dumping av gruveslam i sjø like etter at Elon Musk, CEO i Tesla, presenterte investeringsplaner for mer miljøvennlig gruve drift for myndighetene.

Under enhver omstendighet klages det også på tillatelsen til å slippe ut SIBX i Førdefjorden.

Vi ønsker også å gjøre Miljødirektoratet oppmerksom på at EFTAs overvåkningsorgan, på forespørsel fra Naturvernforbundet, Natur og Ungdom, Norske lakseelver, Greenpeace Norge, WWF Norge, Norges jeger- og fiskerforbund, Sabima, Framtiden i våre hender, Norges Kystfiskarlag og Sogn og Fjordane Turlag nylig har åpnet klagesak på Norges potensielle brudd på EUs rammedirektiv for vann (vanndirektivet) i forbindelse med tillatelser gitt til gravedumping.

Oppsummering

I tillatelsen som er gitt av Miljødirektoratet den 18.01.2021 er det gjort svært begrensede vurderinger av fordelene og ulempene av tiltaket. Når en søknad skal behandles etter forurensningsloven skriver Miljødirektoratet selv at direktoratet skal «*legge vekt på de forurensningsmessige ulempene ved tiltaket sammenholdt med fordeler og ulemper tiltaket for øvrig vil medføre, jf. forurensningsloven § 11 siste ledd*». Søknaden skal også vurderes etter naturmangfoldloven og etter vannforskriften.

Miljødirektoratets grunnstilling for den manglende vurderingen er at direktoratet ikke ser at noe er endret siden forrige vurdering i 2015, og at utfallet derfor ville blitt det samme.

Vi påklager dette vedtaket da vi ser at det er store endringer i prosjektet siden den forrige utslippstillatelsen ble gitt. Fordelene som ble tungt på vektskålen den gangen, og som ble tillagt større vekt enn de *betydelige* ulempene med fjorddeponi, er siden betydelig redusert, og de negative miljøkonsekvensene av tiltaket står enda tydeligere frem i dag.

I forrige runde ble det også fremholdt at det ikke synes realistisk å finne noen alternativer til fjorddeponi, fordi restmassene hadde alt for stort omfang. Men siden den gang har Nordic Mining sitt prosjekt blitt kraftig nedskalert, fra 6 millioner tonn årlig, til 4 millioner tonn og nå 1,5 millioner tonn i året.

Selv med denne kraftige nedskaleringa ga Miljødirektoratet tillatelse til en total dumping av 250 millioner tonn totalt sett, som er basert på de opprinnelige planene, mens det i dag altså dreier seg om en brøkdel av dette, og dermed gir grunnlag for helt andre vurderinger.

Vi krever derfor at Miljødirektoratet gjør en ny, fullstendig vurdering av dette tiltaket etter forurensningsloven, hvor prosjektet slik det skal gjennomføres *per dags dato* samt det oppdaterte kunnskapsgrunnlaget om arbeidsplasser, bruk for restmasser og inntjening skal inngå.

Vi ønsker også å bruke denne klagen til å påpeke manglende behandling etter avfallsforskriften, samt påpeke at spørsmålet om mikroplast ikke er behandlet.

Det klages under alle omstendigheter på utslipp av SIBX i Førdefjorden.

Prosjektet er endret og en ny vurdering må gjøres

I vedtaket fra Miljødirektoratet blir det flere ganger referert til Nordic Rutils utslippstillatelse fra 19.02.2016 og de vurderingene som ble gjort i forbindelse med denne saksbehandlingen. Det eneste Miljødirektoratet har vurdert i denne omgangen er forskjellen på kjemikaliene det nå er omsøkt mot kjemikaliene som ble omsøkt i forrige runde. Grunngivelsen for dette er at direktoratet ikke kan se at vurderingsgrunnlaget har endret seg siden den gang.

Etter at søknaden om utslippstillatelse ble behandlet i 2015/2016, basert på en kunnskapsutredning hvor mesteparten av rapportgrunnlaget er minst 10 år gammelt, har det imidlertid skjedd vesentlige forandringer i Nordic Rutils prosjektbeskrivelse, og det har kommet fram ny kunnskap om virkninger på natur og miljø og ikke minst om alarmerende status for arter i sjø og hav. Dette ble selvfølgelig ikke vurdert den gangen, men er heller ikke tatt med i vurderingen når søknaden om revidert forurensningstillatelse nå er blitt behandlet mange år senere.

Oppdatert kunnskapsgrunnlag

I 2019 fikk verden sjokk da FNs naturpanel publiserte sin rapport om det globale artsmangfoldet. Naturpanelet kunne melde om at menneskelig aktivitet truer eksistensen til én million av åtte millioner arter og har endret over 66 % av havområdene. Bare 3 % av havområdene er helt fri fra menneskelig påvirkning.

Etter at Miljødirektoratet gjorde sitt vedtak, kom The Dasgupta Report, som til fulle bekrefter Naturpanelets rapport, og som også legger stor vekt på hvor viktig det er å stanse forurensninga av havet. Dette må også være med i departementets vurdering.

Høsten 2020 la det internasjonale Havpanelet under ledelse av statsminister Erna Solberg, fram sin rapport som alarmerer om dårlig tilstand i havet og at gjennomgripende tiltak må til. Et av 5 tiltak som foreslås er redusert utslipp fra land¹.

Også i Norge har det kommet skremmende avsløringer om økologisk tilstand. Etter at Jøssingfjorden var blitt friskmeldt av Miljødirektoratet og NIVA etter endt gruvedeponering i 1984, ble det i 2020 publisert bilder av en så å si livløs fjordbunn². I 2017 dro Havforskningsinstituttet på tokt i fjorden for å undersøke tilstanden på havbunnen³. De fant så godt som null oksygen to centimeter ned i havbunnen, noe som gjør det vanskelig for dyr å leve der, og de registrerte få arter. Studien til Havforskningsinstituttet, som viser store miljøkonsekvenser og at livet ikke kommer tilbake 5-10 år etter deponering, slik Nordic Mining har forutsatt, har ikke ved noen anledning blitt vurdert under saksbehandlingen av Engebøprosjektet.

¹ <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/havpanelet-pek-ut-ny-kurs-for-verdens-hav/id2788423/>

² Naturfotograf med unike bilder: – Jeg har aldri sett så ødelagt natur, Aftenposten 27.01.2020

³ <https://www.hi.no/hi/nyheter/2017/05/fann-lite-oksygen-i-tidlegare-gruvedeponi>

Førdefjorden har særlig beskyttelse som nasjonal laksefjord, med lakseelvene Nausta og Jølstra. Innerst i Førdefjorden renner lakseelva Jølstra ut. Situasjonen for laksen i denne elva er nå så kritisk, at Miljødirektoratet har foreslått å ikke åpne den for fiske de neste fem årene (2021-26)⁴. Da er det viktig at laksesmoltene som migrerer fra elva og er avhengige av å finne føde i fjorden, ikke møter en ørken. Undersøkelser fra Trondheimsfjorden og Altafjorden som ble publisert i *Journal of Fish Biology* i 2009, viser at nok næring for utvandrende laksesmolt i fjorden i de første dagene er veldig viktig for overlevelsen fram til voksen laks.

I fjor presenterte SINTEF⁵ foreløpige resultater som viser at gruvemassene som blir sluppet i fjorden kan ha langsiktige negative påvirkninger på fiskebestander. Resultatene viste at mineralpartikler kan feste seg på overflaten til fiskeegg, slik at eggene synker raskere enn de ellers ville ha gjort og klekker på feil sted i vannlagene. Partiklene kan også påvirke selve klekkingen negativt. Forskingen til SINTEF er heller ikke blitt vurdert under saksbehandlingen.

Utslipp av gruveavfall i sjø har store, dokumenterte miljøkonsekvenser og er kontroversielt verden over. Det er kjent at Chile vil slutte med utslipp av gruveavfall i sjø innen 2023. I forrige uke kom nyheten om at Indonesia også slutter å gi tillatelse til sjødeponi. Altså er Norge alene igjen i verden, sammen med Papua New Guinea og Tyrkia, som ennå ikke har sluttet å tillate utslipp av gruveavfall i sjø. Den internasjonale situasjonen utgjør et ytterligere nytt vurderingsgrunnlag, der risiko for omdømmetap for landet og for naturbaserte næringer som sjømat- og reiseliv, må veies som stor samfunnsulempe ved tiltaket.

Endringer i driftsplan

I søknadsgrunnlaget for utslippstillatelsen som ble gitt i 2015 ble det beregnet med at Nordic Rutile skulle ansette 170 personer i 50 år. I Nordic Rutiles Definitive feasibility study (DFS) er dette blitt kraftig redusert, til å kun innebære 105 ansatte i 29 år. Dette utgjør en reduksjon i årsverk på 64 %.

Det er kjent gjennom en rekke medieoppslag at tiltakshaver ikke har nødvendig finansiering eller investorer på plass til å realisere gruveprosjektet. Selskapet har annonsert at de vil presentere nye og "optimaliserte" planer i mars 2021. Prosjektet er kapitalkrevende, og manglende investeringsvilje sammen med bruken av begrepet optimalisering tyder på at tiltakshaver vil prøve å redusere kostnader. Det endelige prosjektet vil da potensielt ha langt færre årsverk enn selv dagens reduserte tall, med tilsvarende redusert verdiskaping.

I tillegg har utvinningsvolumet blitt kraftig redusert. Da utslippstillatelsen ble gitt, var det regnet med at Nordic Rutile skulle ta ut 4 millioner tonn masse i året for utvinning av rutil, mens det nå bare skal tas ut 1,5 millioner tonn, og samtidig skal det tas ut granat. Denne reduksjonen legger

⁴ <https://www.miljodirektoratet.no/hoeringer/2020/juni-2020/nye-forskrifter-om-fiske-etter-anadrome-laksefisk-i-sjo-og-vassdrag/>

⁵ Farkas, J. (2019). Marine disposal of mine tailings: Impacts on pelagic ecosystem components in Norwegian fjords. Presentasjon på NYKOs avslutningskonferanse, 13. mai 2019.

til rette for andre løsninger som innebærer alternativ bruk av restmassen, tilbakefylling osv. Dette kan føre til at man kan begrense, eller til og med fjerne behov for ytre deponi. Ikke minst vil dette påvirke spørsmålet om «sjødeponi». Vi kan ikke at slike vurderinger er gjort på grunnlag av disse store endringene i prosjektet.

Utslippstillatelsen ble gitt i 2015 fordi Miljødirektoratet vurderte at de samfunnsnyttige sidene ved prosjektet var større enn de negative miljøkonsekvensene, etter at Miljødirektoratet først gikk mot prosjektet på grunn av miljøkonsekvensene. Som vi har forklart ovenfor, er de samfunnsnyttige sidene blitt redusert, mens viktige miljøkonsekvenser som har kommet fram de siste årene ikke er blitt tatt hensyn til eller undersøkt nærmere. Dette endrer balansen vesentlig, og medfører at grunnlaget for direktoratets skjønnsvurdering fra 2015 ikke lenger er til stede. Følgelig må det gjøres nye vurderinger på om prosjektet fremdeles er samfunnsrasjonelt, tatt i betraktning både bruk av mer skadelige miljøgifter, og redusert samfunnsnytte.

Vurderinger av samfunnsnytte hører til samfunnsøkonomiens fagområde. Her er det et standard prinsipp at slike utregninger også må inneholde tap som ofte er vanskelige å omregne i kroner og ører, slik som tap og forringelse av økosystem. Videre skal konsekvenser som det er usikkerhet om også vektlegges, herunder mulige økonomiske tap for sjømatnæringen som ofte oppnår høyere pris internasjonalt enn sine konkurrenter i andre land, nettopp på grunn av Norges rykte som et land med rene hav og fjorder. Dersom svekkelse av Norges rykte som miljønasjon som følge av utslipp i Førdefjorden bare medfører en promilles svekkelse av premiumen i pris, så vil dette tapet overstige verdiskapingen fra gruvedrift på Engebøfjellet. I vurderingene som ble gjort i 2015 ble ikke tap av natur, tap for andre næringer og for samfunn verdisatt eller tatt hensyn til, og taler derfor ytterligere for at nye vurderinger av revidert samfunnsnytte må på plass.

Ny politisk situasjon og vurdering når det gjelder «*bruk av sjødeponi*»

Sunnfjord kommunestyre vedtok 12.11.2019 å si ja til mineralutvinning i Engebøfjellet, med 23 mot 22 stemmer, men da med vilkår om «*full utnyttning av ressursane for å unngå bruk av sjødeponi*». De som kom i mindretall med én stemme ønsket ikke at driftskonsesjonen skulle gis, med hovedbegrunnelse i bruk av sjødeponi. Det gjeldende enstemmige lokale politiske standpunktet i Sunnfjord kommunestyre er med andre ord i dag at «*bruk av sjødeponi*» ikke er akseptabelt. Dette må være en del av totalvurderinga av § 12 i vannforskrifta og artikkel 4.7 i direktivet i spørsmålet om man kan tillate «*bruk av sjødeponi*» som en del av driftstillatelsen.

Vi mener derfor at den gamle konklusjonen om at de samfunnsmessige fordelene med inngrepet i Førdefjorden er større enn de negative miljøkonsekvensene ikke lenger er gyldig når prosjektet er vesentlig endret, og kommunestyret nå sier klart nei til «*bruk av sjødeponi*».

Naturmangfoldlova er en sektorovergripende lov, som også gjelder for vedtak etter minerallova, og nml § 26.a krever uttrykkelig at EUs vannrammedirektiv skal etterleves.

Det er derfor Miljødirektoratets plikt å vurdere kravene i artikkel 4.7 om nye tiltak, opp mot det driftsopplegget som Nordic Rutile har søkt driftstillatelse for. I spørsmålet om samfunnsnyttien

overstiger tapet av naturkvaliteter osv., må det bli lagt svært tung vekt på at Sunnfjord kommunestyre ikke aksepterer en driftsform som omfatter «*bruk av sjødeponi*».

Avgangsmassene har alternativ bruk

Lutelandet Offshore AS i Fjaler, 35 km fra Engebøfjellet, har kommet med forespørsel om å kunne benytte alle restmassene fra gruvedriften til å utvide sitt industriområde⁶. Å forsiktig bygge opp et industriområde gradvis med restmasser er både langt mer samfunnsmessig rasjonelt og bedre miljømessig enn å dumpe det i viktige gyteområder i Førdefjorden. Rasjonalet bak et deponi i sjø eksisterer dermed ikke lenger, og dette skulle ha vært vurdert i en avfallshåndteringsplan.

⁶ Avisen Firda, 21.12.2020, side 2-3, «Lutelandet har kapasitet til å ta imot alle massene fra Engebøfjellet»

Ugyldig utslippstillatelse

Manglende behandling etter avfallsforskriften

Direktoratet har gitt tillatelse til drift av deponi for gruveavfall i Førdefjorden, med inntil 250 millioner tonn.

Direktoratet skriver «*Tillatelsen er gitt i medhold av lov om vern mot forurensninger og om avfall av 13. mars 1981 nr. 6, § 11 jf. § 16 og endret i medhold av § 18.*»

Vi ser ikke dette som et tilstrekkelig lovgrunnlag for tillatelsen. Avfallsforskriften er ikke vurdert. Ettersom avfallsforskriften § 17 gjennomfører EUs mineralavfallsdirektiv i norsk lovgivning, så legger mineralavfallsdirektivets minimumskrav pliktige føringer for saksbehandlingen. Dette er ikke hensyntatt, og det er vesentlige avvik mellom direktivets krav og Miljødirektoratets behandling av søknaden fra Nordic Rutile. Norge plikter å legge direktivet til grunn i behandling av søknader for å gi tillatelse til drift av deponi for gruveavfall, herunder krav om avfallshandteringsplan. Ettersom avfallsforskriftens krav om avfallshandteringsplan etter § 17 følger av minimumskrav i EUs mineralavfallsdirektiv, som er bindende gjennom EØS-avtalen, så har staten Norge ingen anledning til å unnvike fra dette.

Søknaden tilfredsstillter ikke lovens minimumskrav for vurdering etter avfallsforskriften § 17-5, ved å mangle en konkret avfallshandteringsplan som oppfyller formkravene til en slik plan (§ 17-7). Etter § 17-4 andre ledd har Miljødirektoratet heller ingen hjemmel til å godkjenne søknaden:

Tillatelse skal ikke gis med mindre den driftsansvarlige oppfyller alle relevante krav i dette kapitlet med vedlegg.

Det blir videre uttrykt i kravene til selve tillatelsen § 17-6:

Tillatelse til drift av avfallsanlegg skal minst inneholde:

(...)

c) godkjent avfallshandteringsplan

(...)

Dette står like klart i direktivets artikkel 7.2:

2. The application for a permit shall contain at least the following details:

(c) the waste management plan pursuant to Article 5;

I direktivets artikkel 7.3(b) er det vist til at det bare skal gis tillatelse dersom behandlingen av avfallet ikke er i konflikt med avfallshåndteringsplanen. Ettersom det ikke foreligger en avfallshåndteringsplan, kan ikke dette bli vurdert, og dermed slår artikkel 7.3(b) fast at det ikke skal gis tillatelse:

3. *The competent authority shall only grant a permit if it is satisfied that:*

(b) the management of waste does not conflict directly or otherwise interfere with the implementation of the relevant waste management plan

Det er med andre ord ikke tilstrekkelig at direktoratet i tillatelsen har stilt krav om å etablere slik avfallshåndteringsplan i etterkant. En avfallshåndteringsplan er pålagt å være en del av selve søknaden om å etablere og drifte et deponi for gruveavfall. Dette medfører at vedtaket er ugyldig.

Vedtaket bryter også med føringer fra overordnet instans, Klima og Miljødepartementet, som har kommet med uttale i brev til ESA av 15.01.2018 (vår understreking):

The applications did not include a comprehensive waste management plan in a strict sense.

(...) future applications are required to include a waste management plan, in accordance with waste regulation chapter 17 and other relevant provisions.

Direktoratet burde også være kjent med dette, da de ble underrettet om departementets løfte til ESA i brev fra Naturvernforbundet av 16.05.2018. En underordnet instans kan ikke overprøve beslutninger fattet av overordnet instans, særlig ikke et bindende løfte til EØS-tilsynet. Merk igjen at departementet skriver direkte at søknaden skal inkludere avfallshåndteringsplan, ikke at det er nok at den må foreligge før oppstart.

Det bør heller ikke være tvil om at «*future applications*» gjør seg gjeldende for revidert utslippssøknad for Engebøprosjektet. Naturvernforbundet har tidligere hentet inn ekspertuttalelser fra jurister på om kravet om avfallshåndteringsplan vil være gjeldende selv om EU-direktivet ikke var tredd inn i norsk lov da den opprinnelige søknaden ble sendt inn i 2009. Juristenes konklusjon er entydig. Det er lovverket ved vedtakstidspunktet som skal legges til grunn, både ut ifra norsk rett og ut ifra krav til etterlevelse av EUs direktiver. Dette gjelder både opprinnelig vedtak om utslippstillatelse fra 2015, og det påklagde vedtaket her.

Steinar Nygård (amanuensis emeritus NTNU) i epost 30.06.2020:

Det er klar norsk rett at en søker kan ikke bygge på at den rett som gjelder ved søknadstidspunktet låses fast slik at når søknaden behandles og avgjøres er det denne rett som legges til grunn. Staten kan i tiden mellom disse to tidspunkt gi nye og skjerpede krav som legges til grunn når søknaden behandles. I dag, med den raske utvikling som skjer innenfor lovverket på dette området, vil dette ofte kunne skje. Ingen

kan med henvisning til sitt søknadstidspunkt argumentere mot at skjerpede krav er kommet i ettertid frem til behandlingen.

Morten Harper, jurist og utredningsleder i Nei til EU, er en sentral ekspert på EU-rett. Epost 26.06.2020:

Norge var forpliktet av direktivet ved vedtaket i 2015, selv om søknad var sendt i 2009. Jeg mener prinsippet om at lovendringer ikke har tilbakevirkende kraft, ikke står i veien for det.

Vår konklusjon er at det ikke kan være tvil om at vedtaket om utslippstillatelse er i strid med både avfallsforskriften og mineralavfallsdirektivet, og dermed ugyldig. Vi ber om at vedtaket oppheves og at prosessen må starte på nytt med ny komplett søknad fra tiltakshaver som oppfyller alle lovens minstekrav for vurdering, der saksbehandlingen ivaretar de øvrige merknadene i klagen.

Utslipp av SIBX er i strid med forurensningslovens formålsparagraf

Gode alternativ til dumping av kjemikalieholdig gruveavfall i sjø medfører at direktoratets godkjenning av søknaden om utslippstillatelse er ikke i tråd med forurensningslovens formålsparagraf. En lov kan som kjent aldri benyttes til å gjennomføre et vedtak som strider med lovens formål. (§ 1):

Denne lov har til formål å verne det ytre miljø mot forurensning og å redusere eksisterende forurensning, å redusere mengden av avfall og å fremme en bedre behandling av avfall.

Loven skal sikre en forsvarlig miljøkvalitet, slik at forurensninger og avfall ikke fører til helseskade, går ut over trivselen eller skader naturens evne til produksjon og selvfornyelse.

Klager registrerer at direktoratet har lagt stor vekt på at den reviderte søknaden reduserer mengden kjemikalier. Men selve mengden er lite relevant, det er størrelsen på skadevirkningene som er relevant. SIBX er svært giftig for vannlevende organismer, og har derfor ikke tidligere blitt tillatt sluppet ut til vann. I tillegg til de direkte skadevirkningene fra å tillate utslipp i Førdefjorden, gir vedtaket presedensfare for at utslipp av SIBX til sjø og ferskvann skal bli en ny negativ standard som vil forringe miljøtilstanden til marine økosystem flere andre steder. Særlig viktig for toksiteten til SIBX er at halveringstiden er temperaturavhengig. Førdefjorden er en kald fjord der halveringstiden vil være lang, uten at det er tatt tilstrekkelig hensyn til dette i saksbehandlingen.

SIBX kan relativt enkelt og med forholdsmessig lave kostnader uskadeliggjøres, slik Havforskningsinstituttet har vist til i sin høringsuttalelse. Tiltakshaver har selv opplyst om at det bare er rundt 5000 tonn av restmassene som vil inneholde SIBX. Det mangler derfor enhver rasjonalitet at det tillates at disse 5000 tonnene skal blandes med samtlige restmasser og deponeres uten uskadeliggjøring i fjorden.

Direktoratets godkjenning av søknaden om utslippstillatelse er heller ikke i tråd med avfallsforskriftens formålparagraf om at mineralavfall skal håndteres på en forsvarlig og kontrollert måte slik at «skadevirkninger på miljøet og menneskers helse forebygges eller reduseres så langt det er mulig». Dette følger direkte av formålet i EUs mineralavfallsdirektiv.

Vår vurdering er at formålet i både loven og forskriften er i strid med utslipp av SIBX til sjø, da de potensielle skadevirkningene er svært store og medfører en stor risiko for uforsvarlig miljøkvalitet som resultat, mens formålet «å redusere mengden av avfall og å fremme en bedre behandling av avfall» lett kan oppnås uten større kostnader, primært ved å benytte avgangsmasser alternativt, for eksempel som omtalt på Lutelandet, samt med varmebehandling av restmasser som inneholder SIBX.

Ikke tillatelse til å slippe ut mikroplast i Førdefjorden

I sprengningsteknikk går utviklingen i retning av stadig mer bruk av såkalt Nonel avfyrrings-system, ikke minst på grunn av sikkerhet mot utilsiktet tenning, for eksempel ved tordenvær:

Utviklingen går mot økt bruk av Nonel-systemet (i 1990 var forholdet henholdsvis 70–30 i favør elektrisk). Dette har sammenheng med systemets fleksibilitet og gode bruks-egenskaper mht. koblingsarbeid, vibrasjoner og sikkerhet mot utilsiktet tenning.

Ved sprengning under jord er Nonel-systemet nesten enerådende.⁷

Bruk av Nonel medfører samtidig vesentlige større mengder plast enn for andre avfyrrings-system.

Miljødirektoratet har bare i liten grad vurdert utslipp av plastpartikler fra gruvedrift:

Miljødirektoratet vurderer å stille krav knyttet til plastbruken, både til Nordic Rutile AS' planlagte virksomhet i Engebøfjellet, og til øvrige virksomheter⁸

Miljødirektoratet viser til faktaark M1085/2018, med «*Krav sprengsteinprodusenter og utfyllingsprosjekter bør ha for å redusere plast*». Punkt 4: «*Det bør i hovedsak brukes elektriske- eller- elektroniske tennsystemer (ledninger som synker)*». Dette blir ei vurdering opp mot sikkerhet. Det må også sies at spørsmålet om å synke eller ikke, er uinteressant når massene skal inn i prosessen for oppmaling.

I faktaark M1085/2018 kan man videre lese:

Erfaring fra gjennomførte utfyllingsprosjekter viser at det er vanskelig å sortere bort plast når den først har kommet inn i steinmassene. Bortsortering er svært areal-, tid- og kostnadskrevende. I tillegg kan sortering innebære en arbeidsmiljørisiko.

Ellers er det lite i M1085 som har relevans til gruvedrift, der malmen (og plastrestene) blir knust til fine korn i knusere og møller.

⁷ Anleggsteknikk GK Kompendium - del I Kompendium Trondheim, NTNU, 2016

⁸ Svar på henvendelse om søknad og KU i Engebø-saken og avslag på begjæring om omgjøring, Miljødirektoratet i brev til Naturvernforbundet og 9 andre organisasjoner, 26.06.2020

Ut fra disse opplysningene er det grunn til å tro at Nonel avfyringssystem vil bli brukt i stor grad, noe som vil gi betydelige mengder plast i utsprengt masse, med mindre det kommer pålegg om andre løsninger, som må bli vurdert opp mot sikkerhet. Også elektriske avfyringssystemer vil gi plastavfall. Det vil i praksis være nesten umulig, samt risikofylt, å sortere ut særlig mye plast før utsprengt masse går til knusere og møller. Det er heller ikke lagt opp til et prosesstrinn som kan fjerne plastpartikler. Finmalte plastpartikler vil bli med avgangsmassen ut i fjorden, og kan få stor spredning på grunn av lav egenvekt.

Rana gruber AS har beregnet at de slipper ut ca 935 kg plastpartikler i Ranfjorden hvert år, og viser til at det som går inn i oppredningsverket blir finmalt: «*plasten knuses [i] prosessen som er lukket.*». Det må forventes at det vil slippe ut betydelige mengder med plast også i Førdefjorden.

Å slippe mikroplastpartikler ut i Førdefjorden representerer en forurensning, som det ikke er søkt om, og dermed heller ikke gitt tillatelse til, slik forurensningsloven krever.

Avsluttende ord

Gruvedrift med dumping i sjø er en foreldet industrimetode fra en svunnen tid der havet ble sett på som en avfallsplass med evig kapasitet, og står i vesentlig motstrid til FNs bærekraftsmål om rent hav, som er et av de mest sentrale målene, da andre mål igjen, som eksempelvis å hindre sult, krever intakte og rike økosystem i havet, uten forurensning. Vi vet bedre i dag, og vi har heldigvis bedre alternativ. Det er nettopp derfor nesten ingen land tillater denne praksisen, og at stadig færre bedrifter tillater mineraler fra slik driftsmetode å inngå i deres verdikjeder.

Verden har i dag et ikke-bærekraftig forbruk av natur og ressurser, som verken hensyntar klodens bæreevne eller kommende generasjoner. For å imøtekomme et reelt behov for ressurser, herunder mineraler og samtidig oppnå bærekraft, så inngår prinsippet om sirkulærøkonomi i 8 av 17 bærekraftsmål. Engebøprosjektet representerer det motsatte av sirkulærøkonomi, der kun en minimal del av uttaket skal benyttes, mens storparten dumpes i et rikt økosystem i sjøen, iblandet kjemikalier som er klassifisert som farlige for livet i havet.

Det er også slik at det økonomisk sett er smale særinteresser som vil tjene penger på realisering av prosjektet, mens de mange som bor ved Førdefjorden og viktige naturbaserte, bærekraftige næringer som kystfisket får en reell belastning og reelle økonomiske tap. Dette er igjen i strid med bærekraftsmål 8 og 10.

Prosjektet står videre i motstrid med FNs havpanel sitt viktige arbeid om å redusere avfallsutslipp fra land, og undergraver Norges lederrolle i panelet, og dermed også Norges utenrikspolitiske interesser.

Selv om tidligere gitte tillatelser gir visse føringer, så har både prosjektet og de underliggende forutsetningene nå endret seg så mye at forvaltningen har en reell mulighet til å innrette seg i tråd med nasjonale og internasjonale mål, for å skape en bærekraftig og positiv fremtid, både for oss, og de som kommer etter, ved å imøtekomme klagen.

Med vennlig hilsen fra

Silje Ask Lundberg, leder i Naturvernforbundet

Jon Anders Stavang, leder i Naturvernforbundet Sogn og Fjordane

Therese Hugstmyr Woie, leder av Natur og Ungdom

Christian Steel, generalsekretær i Sabima

Karoline Audaur, generalsekretær i WWF Norge

Frode Pleyrn, leder i Greenpeace Norge

Torfinn Evensen, daglig leder i Norske Lakseelver

Ron Overdevest, leder i Naturvernutvalget til Sogn og Fjordane Turlag

Siri Parmann, fagsjef i Norges Jeger- og Fiskerforbund

Elisabeth Dahle, Fylkeskoordinator i Forum for natur og friluftsliv Sogn og Fjordane